

vilko gecan

crteži i grafika

galerija likovnih
umjetnosti
osijek 1981.

vlastimir
kusik

Nakon izložbe angažiranog crteža Marijana Detonija, a uoči izložbe Vladimira Becića, crteži i grafike Vilka Gecana predstavljeni u Galeriji likovnih umjetnosti Osijek prilog su sustavnoj elaboraciji povijesno-kritičkih analiza značenja i vrijednosti crteža i grafike hrvatske umjetnosti drugog i trećeg desetljeća.

Crteži i grafike Vilka Gecana iz vremena 1911 — 1945. g. svakako su jedna od problemskih osnova toga projekta i kao takvi izuzetno su važni, što potvrđuje i ova izložba.

Praktično, to je najznačajniji i kreativno najvitalniji period života i rada ovog umjetnika, koji za hrvatsku umjetnost ima izuzetno značenje. Istodobno, to je period koji je trajno predmet povijesno-umjetničkog interesa i istraživanja s obzirom na važnost umjetničkih pojava i njihovu problemsku složenost koje karakteriziraju tu fazu hrvatske moderne umjetnosti.

Početku drugog desetljeća, od kada datiraju Gecanovi radovi, pretходи burno uspostavljanje nove umjetničke svijesti i osjećajnosti ko-

je je poetikom ekspresionizma zahvatilo Evropu. Prvi hrvatski proljetni salon, 1916. godine, izravno će promaknuti simptome slikarstva te osjećajnosti i svijesti, a Vilko Gecan, uz Uzelca, Trepšea, Šumanovića i Steinera, bit će jedan od najistaknutijih predstavnika i nosilaca tih gibanja.

Zajedno s novom i mladom literarnom generacijom tog vremena, prije svih A. B. Šimićem i Krležom, ti će umjetnici stvoriti snažno poprište borbe za nove umjetničke postulate inspirirane Cézanneom, ekspresionizmom i kubizmom, a zasnovane na estetici naglašenog subjektiviteta i programatici ekspresije i unutarnje izražajnosti Gecanovi crteži iz tog vremena izravno komuniciraju s prvom linijom evropskog ekspresionizma, za što je vjerodostojan primjer *Pobuna* (1914), odnosno prethodnica tom radu *Dr. Dorić* (1912). Rat će prekinuti neposrednu slikarsku produkciju, ali to je već vrijeme kad je Gecan akumulirao iskustvo njemačkog ekspresionizma (studira u Münchenu), misao i filozofiju Worringera i teorije Kandinskog. Početak trećeg desetljeća vrhunac je Gecanova stvaralaštva, posebno njegovih crteža i grafika. To je trenutak kad se rješava ne samo karakter i smisao, značenje i domet, pa i vrijednost Gecanova djela, već je to i ključni moment hrvatskog ekspresionizma koji definitivno otklanja dilemu ima li u hrvatskoj umjetnosti ekspresionizma ili ne. Ciklus crteža *Klinika* (1920) i litografska mapa *Ropstvo u Siciliji* (1920) autentičan su dokaz i vjerodostojno umjetničko svjedočanstvo Gecanove ekspresionističke legitimitnosti i približavanja »gornjem rubu tog pojma« (ekspresionizma). To je dakako i najznačajniji dio izložbe, i autor izložbe Zdenko Rus u predgovoru kataloga s pravom detaljno analizira djela iz te faze Gecanova rada. Isto tako s pravom eksplicira dvije teze koje bitno odre-

đuju karakter Gecanova djela: Gecan nije blizak ni jednoj od dviju dominantnih tendencija ekspresionizma toga vremena, grupama *Der Blaue Reiter* i *Die Brücke*, jednako kao što u uže formalnom smislu treba poreći njegovu eventualnu bliskost s austrijskim slikarom Alfredom Kubinom.

Dodirne su točke samo na razini generalne odredbe samog pojma ekspresionizma, dakle njegova filozofskog utemeljenja odnosa prema stvarnosti i psihološkoj strani kao osnovnoj motivaciji Gecanova djela, koju, kako kaže Zdenko Rus, čini »uzavrela poza, patos figura, njihova gestika, njihov grč, njihov mračni i zlokobni pogled, atmosfera koja ih okružuje, puna kontrasta koji znače napetost i unutarnji sukob«. Dakle na tragu te psihološke osjećajnosti Gecan stvara osobitu viziju interpretiranu autentičnim crtačkim rukopisom.

Nakon Gecanova odlaska u Ameriku (1924) sužava se i potpuno gubi ekspresionistički tonalitet i naboj njegove izražajnosti. To je sada već jedan drugi, manje intenzivan i problematski manje sadržajan rad kojemu će se umjetnik samosvjesno prikloniti elaborirajući posve druga slikarska iskustva, za prethodni radni kontekst manje značajna ali na svoj način zanimljiva i vrijedna.

Autor izložbe Zdenko Rus priredio je dobru i značajnu izložbu, vrijednu kao prilog boljem razumijevanju Gecanova djela i još jasnijem i preciznijem određenju mjesta tog djela u hrvatskoj modernoj umjetnosti.

U tome je uspio izborom radova, postavom izložbe i kritičko-teorijskom tezom koju je predložio i analitički razložio. A Galerija likovnih umjetnosti Osijek, kao organizator izložbe, dala je još jedan vrijedan prilog razumijevanju koliko Gecana, toliko i hrvatske moderne umjetnosti.